

Introduktion

Detta material har tagits fram av Arete Tankesmedja för att bjuda in till reflektion. Här samlas källor, länkar, rekommenderad läsning och frågeställningar för fördjupad förståelse för teman från avsnittet.

Sammanfattning av dagens avsnitt - "Folkbildning är idiotins motsatts"

I det fjärde avsnittet av podden Arete samtalar Carl Anders Säfström, Johanna Iggsten och Daniel Berton med gästen Gustav Fridolin. Samtalet kretsar kring folkbildningens roll, skillnaden mellan folkhögskolan och det obligatoriska skolsystemet samt hur samhällsutvecklingen påverkat individens förutsättningar för bildning.

En central punkt i diskussionen är hur grundskolan och gymnasiet blivit alltmer präglade av juridifiering, matristänkande och en "affärslogik", vilket skapar ett hårdare klimat för eleverna. Fridolin lyfter fram folkhögskolan som ett viktigt alternativ och en frizon där människor kan växa för sin egen skull, snarare än för att passa in i en förutbestämd mall. Samtalet berör även den skam som kan vara förknippad med att studera på allmän kurs på folkhögskola, då kraven på att nå en gymnasieexamen i det moderna samhället har blivit en norm för människovärde. Deltagarna reflekterar över behovet av att se människan bakom diagnoser och matriser för att återupprätta bildningstanken.

Länkar

[Avsnitt på Spotify](#)

Reflektionsfrågor

1. **Folkhögskolan som alternativ:** Är folkhögskolans främsta styrka att den är en reaktion på vad "storskolan" misslyckas med, eller har den ett eget, fristående värde?
2. **Meningen med samhället:** Om vi följer Ernst Wigforss tanke – vad skulle hända med vår syn på utbildning om målet inte var att arbeta maximalt utan att "leva maximalt"?
3. **Skam och status:** Varför upplevs det av vissa som skamfullt att läsa på folkhögskola idag, och hur kan vi bryta den strukturella skammen?
4. **Juridifiering vs. Pedagogik:** Hur påverkar lagar och regler möjligheten att bygga de mänskliga relationer som krävs för genuint lärande?
5. **Diagnoser som inträdesbiljett:** Vad innebär det för en ung människas självbild att behöva en diagnos ("ett papper") för att få rätt till stöd i skolan?

6. **Bildningens instrumentalitet:** Kan sann bildning existera i ett system som i första hand värderar utbildning utifrån dess nytta på arbetsmarknaden?
7. **Epistemisk orättvisa:** Hur kan vi i vår egen verksamhet motverka att vissa människor inte erkänns som kapabla att lära?
8. **Havels hopp:** Hur kan vi applicera Havels definition av hopp – att göra det som är rätt oavsett framtidsutsikter – i vårt eget lokala folkbildningsarbete?
9. **Marknadsskolans konsekvenser:** Hur påverkas vår gemensamma syn på kunskap när skolan börjar styras av affärshemligheter och konkurrens om elever?
10. **Den "heliga vreden":** Hur kan vi rikta vår frustration över systemfel så att den leder till konstruktiv förändring istället för att bara bli "mikromotstånd"?

Vilka är de tre viktigaste lärdomarna du tar med dig från detta avsnitt och hur ska du praktisera dem?

Källor, tänkare och personer som nämns i avsnittet

- **Rickard Sandler & Johan Sandler:** Pionjärer inom folkbildningen och grundare av Hola folkhögskola. De lyfts fram som exempel på hur folkbildning historiskt varit kopplad till politisk radikalism och demokratisering.
- **Bengt Göransson:** Tidigare utbildningsminister som kontrasterade ett "militärt" utbildningssystem (baserat på strikta nivåer) mot ett "bildningsinriktat" system byggt på mänskliga relationer.
- **Ernst Wigforss:** Politisk tänkare och finansminister vars ekonomiska paradigm (1933–1985) byggde på inkludering och tanken att samhällets mål inte är att vi ska arbeta maximalt, utan leva maximalt.
- **Milton Friedman:** Ekonom vars nyliberala paradigm nämns som motpol till Wigforss, där en viss arbetslöshet (NAIRU) ses som en strukturell nödvändighet för ekonomin.
- **Václav Havel:** Tjeckisk dissident och president. Hans texter om det "posttotalitära" samhället, konsumtionens makt och definitionen av hopp som något som är värt att göra oavsett utgång, citeras utförligt.
- **Miranda Fricker:** Filosof som myntade begreppet epistemisk orättvisa, vilket rör orättvisan i att inte bli erkänd som en kapabel eller värdig lärande människa.
- **Jonna Bornemark:** Filosof som nämns i relation till begreppet "mikromotstånd" mot systemfel.
- **Erasmus av Rotterdam:** Nämns via Havel angående vikten av att våga vara en "dåre" i ett galet system.
- **Alexandra Söderman:** Forskare som beskrivit folkbildarens ständiga brottnings med en "nostalgi" om att det var bättre förr.

Rekommenderad läsning:

Det omätbaras renessans, Jonna Bornemark

Att ha hittat hem i folkhögskolan och ändå skämmas: Dubbla känslor bland deltagare i folkhögskolans allmänna kurs, Gustav Fridolin

Fördjupad läsning:

[Folkhögskolan och pandemin: Om nostalgi i pedagogisk exil](#), Alexandra Söderman

Epistemisk Orättvisa, Miranda Fricker

Power of the Powerless, Václav Havel